

UOT:78

**ÜMUMTƏHSİL MƏKTƏBLƏRİNDƏ MUSIQI FƏNNİNİN TƏDRİSİNDƏ
İSTİFADƏ OLUNAN MÜASİR DƏRS FORMALARI***Həsənova Səidə Zahid qızı, Tağıyeva Günay Hafiz qızı**Gəncə Dövlət Universiteti*saida_nika@yahoo.comgunay.taqiyeva.76@mail.ru

Xülasə: *Ümumtəhsil məktəblərində musiqi dərslərinin müasir dərslər formaları vasitəsilə keçirilməsi, şagirdlərdə musiqi mədəniyyəti, yaradıcılıq qabiliyyəti, bədii düşüncə və zövq formalaşdırılması baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır. Məqalədə ümumtəhsil məktəblərində musiqi fənninin tədrisində istifadə olunan müasir dərslər formaları - konfrans, seminar, müzakirə-diskussiya, rollu oyunlar, İKT əsaslı dərslər, ekskursiya; interaktiv metodlar - debatlar, müzakirələr, əqli hücum, diskussiya, assosiasiya, qrupla iş, rollu oyunlar, integrasiya metodları araşdırılır.*

Açar sözlər: müasir, tədris, məktəb, musiqi, dərslər formaları, interaktiv metodlar

Ключевые слова: современный урок, обучение, школа, музыка, формы обучения, интерактивные методы г.

Key words: modern lesson, teaching, school, music, forms of teaching, interactive meth

Ümumtəhsil məktəblərində musiqi tədrisinin əsas məsələləri şagirdlərin musiqi mədəniyyətini formalaşdırmaq, onların estetik zövq və yaradıcılıq qabiliyyətlərini inkişaf etdirmək və musiqi biliklərini genişləndirmək məqsədini daşıyır. Bu məqsədə çatmaq üçün musiqi tədrisində qarşıya qoyulan əsas məsələlərdən biri müxtəlif dərslər formaları vasitəsilə məktəblinin musiqi mədəniyyətinin formalaşdırılmasıdır.

Ümumtəhsil məktəblərində musiqi fənninin tədrisində dərslər formaları mövzusunun aktuallığı müasir təhsil sisteminin tələbləri və şagirdlərin hərtərəfli inkişafı ilə əlaqədardır. Musiqi dərslərinin müasir dərslər formaları vasitəsilə keçirilməsi, şagirdlərdə musiqi mədəniyyəti, yaradıcılıq qabiliyyəti, bədii düşüncə və zövq formalaşdırılması baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır. Musiqi tədrisi, yalnız nəzəri biliklərin aşılması ilə məhdudlaşmamalıdır, o, eyni zamanda praktik və yaradıcı fəaliyyətlərə də əsaslanmalıdır. Bunun üçün müxtəlif dərslər formalarının tətbiqi olduqca vacibdir. Musiqi fənninin tədrisində dərslər formalarının müasir tələblərə uyğunlaşdırılması şagirdlərin həm musiqi biliklərinin, həm də yaradıcılıq və fərdi bacarıqlarının inkişafına xidmət edir. Bu baxımdan ümumtəhsil məktəblərində musiqi fənninin tədrisində dərslər formaları mövzusu diqqəti cəlb edən problemlərdəndir.

Araşdırmalar göstərir ki, ümumtəhsil məktəblərində musiqi təhsili çox vaxt ənənəvi metodlarla aparılır ki, bu da şagirdlərin dərslərə marağının azalmasına və onların musiqi bilik və bacarıqlarının məhdud şəkildə inkişaf etməsinə səbəb olur. Bu vəziyyət, müasir tədris metodlarının və interaktiv dərslər formalarının kifayət qədər istifadə olunmaması ilə əlaqədardır. Nəticədə, musiqi fənninin tədrisi daha çox nəzəri biliklərin ötürülməsi, mahnıların oxunması ilə məhdudlaşır və şagirdlərdə musiqi mədəniyyəti, yaradıcılıq və estetik zövqün formalaşması məqsədinə tam nail olunmur.

Bu problem müasir dövrdə təhsil sahəsində dəyişən tələblər və şagirdlərin hərtərəfli inkişafını nəzərə alaraq aktuallığı ilə diqqəti cəlb edir. Belə ki, musiqi dərslərində tətbiq olunan dərslər formalarının məzmun və metodlarının yenilənməsi, şagirdlərin həm musiqi

biliklərini, həm də fərdi qabiliyyətlərini inkişaf etdirməyə yönəlmiş tədris mühitinin təmin olunması xüsusi diqqət tələb edən məsələlərdəndir.

Şagirdlərin musiqi-pedaqoji hazırlıq problemi təhsil sisteminin ən aktual məsələlərindəndir. Bu problemin mövcudluğu ilk əvvəl, pedaqoji peşənin çoxfaktorlu xarakteri və kompleksli məzmunu ilə bağlıdır. Yəni, professional bilik, bacarıq və qabiliyyətlərin (ifaçılıq, psixoloji-pedaqoji) ilə yanaşı, bu problem həm də şəxsi keyfiyyətləri özündə cəmlədir [4, s.12].

Qeyd edək ki, ümumtəhsil məktəblərində müasir musiqi fənninin tədrisi bir sıra konkret məqsəd və vəzifələrə əsaslanır:

- Musiqi bilik və bacarıqlarının inkişafı: Şagirdlərə musiqi tədrisi sahəsində nəzəri və praktiki biliklər vermək əsas vəzifələrdən biridir. Bu, məktəblilərə həm musiqi nəzəriyyəsini, həm də müxtəlif janrları, musiqi üslublarını öyrənmək imkanı yaradır.

- Yaradıcı potensialın aşkara çıxarılması: Şagirdlərin musiqi tədrisində yaradıcı qabiliyyətləri inkişaf etdirilir. Bu məqsədlə tələbələrə yaradıcılıq layihələri təqdim edilir və onların musiqi yaradıcılığını stimullaşdıran mühit yaradılır.

- Milli və global musiqi mədəniyyəti üzrə biliklərinin aşılması: Milli musiqi irsinin və dünya musiqi mədəniyyətinin öyrədilməsi tələbələrin musiqi tədrisində geniş perspektivlərə malik olmasını təmin edir. Bu məqsədlə tələbələrə həm milli, həm də beynəlxalq musiqi mədəniyyətinə dair biliklər verilir.

- Müasir tədris texnologiyalarının tətbiqi: Müasir təhsil texnologiyaları və rəqəmsal vasitələrin inkişafı musiqi dərslərində ənənəvi yanaşmaların yenilənməsini tələb edir. Multimedia vasitələri, interaktiv dərslər platformaları və rəqəmsal nota yazma proqramları şagirdlərin dərslərə marağını artırır və musiqi öyrənmə prosesini daha əyləncəli və effektiv edir. Buna görə də, musiqi dərslərində bu texnologiyalardan istifadə etməklə yeni dərslər formalarının tətbiqi olduqca aktualdır.

- Etik və peşəkar davranış bacarıqlarının formalaşdırılması: Məktəblillərə musiqi dərslərində yüksək etik standartlar və peşəkar davranış qaydaları öyrədilir. Bu, tələbələrin gələcəkdə düzgün ünsiyyət qurması və iş fəaliyyətini peşəkar səviyyədə yerinə yetirməsi üçün vacibdir.

Yuxarıda qeyd etdiklərimizin əsasında ümumtəhsil məktəblərində şagirdlər musiqi tədrisinin nəzəri və praktiki əsaslarını mənimsəyir və sistemləşdirir. Elmi-pedaqoji ədəbiyyatda qeyd edildiyi kimi, *sistemləşdirmə insanın təfəkkür əməliyyatının əsas amillərindəndir. Təlim prosesində tələbələrin şüurunda biliklər sistemi yaranır, lakin biliklər sisteminin mənimsənilməsi kifayət deyil, qazanılmış faktları və məlumatları təcrübədə asanlıqla və çevik işlədə bilmək vacibdir. Elmə yiyələnmək üçün onu sistem şəklində öyrənmək lazımdır [1, s. 8].*

Hazırkı musiqi təliminin məzmunu, onu təşkil edən standartlar elə qurulmuşdur ki, bunların reallaşdırılması yeni formalar tətbiq edilmədən mümkün deyil. Ona görə də hər bir standartda fərdi yanaşmaqla musiqi fənninin tədrisi prosesində konfrans, seminar, müzakirə-diskussiya, rollu oyunlar, İKT əsaslı dərslər, ekskursiya xarakterli dərslər formalarından və s. istifadə olunması məqsədəuyğun sayılır.

Konfrans dərslər forması təlim prosesində hər hansı bir geniş mövzu mənimsədildikdən sonra tətbiq edilə bilər. Belə dərslər sinifdə, yaxud məktəbin zalında təşkil etmək mümkündür. Bunun üçün sinif 2 yerə bölünür: 45 dəqiqənin 20 dəqiqəsi bir qrupa, digər 20 dəqiqəsi isə o biri qrupa ayrılır. Yerdə qalan 5 dəqiqəni müəllim dərslərin yekunlaşdırılmasına sərf edir. Birinci 20 dəqiqədə 1-ci qrup mövzu ilə əlaqədar suallar verir, o biri qrup isə həmin suallara cavab verir. Sonrakı 20 dəqiqədə qruplar öz yerlərini dəyişirlər. 40 dəqiqə bitdikdən sonra müəllim qalan 5 dəqiqə ərzində konfransın səviyyəsini, fəal olanları və düzgün cavab verənləri qeyd

edir, onları qiymətləndirir.

Müzakirə-diskussiya dərslərində sinifdəki bütün şagirdlər hər hansı bir mövzunun müzakirəsində iştirak edirlər. Müzakirə prosesində məktəblilərin hər biri mövzu ilə əlaqədar fikirlərini söyləmək imkanı qazanırlar. Bu dərslər forması şagirdlərdə əməkdaşlıq etmək, fikir mübadiləsi aparmaq, başqalarının rəy və mülahizələrinə hörmətlə yanaşmaq və ümumiləşdirmə bacarıqlarının formalaşmasına müsbət təsir göstərir.

Ekskursiya dərslər formasının başlıca əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, təlim materialının bilavasitə əyani surətdə tədrisinə əlverişli şərait yaranır. Belə dərslər ev-muzeylərdə, teatrlarda aparıla bilər. Ekskursiya - dərslərdə şagirdlər dərslər prosesində əldə etdikləri məlumatları əyani müşahidə edir, daha təfərrüatlı biliklər qazanır, onları təkrarlayır, tətbiq edir, dünyagörüşlərini genişləndirirlər.

Rollu oyunlar və simulyasiya dərsləri şagirdlərə praktiki təcrübə qazandırır və dərsləri əyləncəli edir. Musiqi tədrisində şagirdlər müəyyən bir dövrün musiqisinin və ya bəstəkarın rolunu ifa edərək həmin şəxs haqqında biliklərini inkişaf etdirə bilərlər. Bu metod şagirdlərin dərslərə olan marağını artırır və onların empatiya bacarıqlarını inkişaf etdirir.

İKT əsaslı dərslər - İnformasiya və Kommunikasiya Texnologiyalarından (İKT) istifadə etməklə təşkil olunan dərslər müasir tədrisin vacib elementlərindən biridir. Musiqi tədrisində İKT alətləri, nota yazma proqramları, multimedia tətbiqləri və rəqəmsal öyrənmə platformalarından istifadə dərsləri daha maraqlı və zəngin edir. Şagirdlər virtual dərslər, onlayn resurslar və videolar vasitəsilə musiqi haqqında daha geniş məlumat əldə edə bilərlər.

Tədqiqat əsaslı dərslər şagirdlərin müəyyən bir mövzu ətrafında araşdırma apararaq nəticə çıxarmasını nəzərdə tutur. Musiqi dərslərində şagirdlər bir bəstəkarın yaradıcılığını və ya bir musiqi dövrünü tədqiq edərək həmin mövzu haqqında daha geniş məlumat toplayırlar. Tədqiqat-dərsləri şagirdlərin tənqidi düşünmə, məlumatı təhlil etmə və məntiqi nəticələr çıxarma bacarıqlarını inkişaf etdirir.

Flipped Classroom (Tərsinə Sinif) Yanaşması - tərsinə sinif yanaşmasında şagirdlər dərslərin məzmununu əvvəlcədən onlayn platformalar vasitəsilə öyrənir və sinifdə dərslər daha çox müzakirələr, qrup işləri və praktiki tapşırıqlarla keçir. Bu yanaşma, şagirdlərin dərslərə hazır gəlməsinə və dərslərin daha çox tətbiqi aspektinə fokuslanmasına imkan yaradır. Musiqi dərslərində şagirdlər dərslərdən əvvəl musiqi əsərlərini dinləyərək və ya notları öyrənərək dərslərə gəlirlər və sinifdə ifa, təhlil və müzakirə edirlər.

Virtual dərslər müasir tədris formasında onlayn platformalar vasitəsilə dərslər keçməkdir. Musiqi tədrisində virtual dərslər vasitəsilə müxtəlif rəqəmsal texnologiyalardan istifadə edilir, onlayn resurslar və proqramlar vasitəsilə musiqi dinləmə, ifa və analiz etmə fəaliyyətləri təşkil olunur. Bu dərslər forması məsafədən təhsil üçün olduqca əlverişlidir və geniş istifadə edilir.

Qeyd edək ki, ümumtəhsil məktəblərində musiqi fənninin tədrisində müasir dərslər formalarından və təlim metodlarından istifadə olunması olduqca əhəmiyyətlidir. Bununla əlaqədar professor S.Qurbanəliyeva "Şəxsiyyət və musiqi" adlı kitabında haqlı olaraq qeyd edir ki, *müəllim kadrları hazırlayan ali və orta ixtisas təhsilli məktəblərdə, həmçinin ixtisasartırma kurs və institutlarında musiqinin tədrisində geniş yer verilməlidir, musiqi fənninin tədrisi hər yerdə musiqi təhsili olan ixtisaslı müəllimlərə tapşırılmalıdır, musiqi dərslərinin tədrisində müasir təlim metodlarından məqsədyönlü şəkildə istifadə olunması təmin edilməlidir. Məsələn, interaktiv metodlar – debatlar, müzakirələr, əqli hücum, diskussiya, assosiasiya, qrupla iş, oyunlar, integrativ metod ümumtəhsil məktəblərində musiqi təliminin səmərəliliyini artıran vasitələrdəndir* [3, s.150-151].

Tədris prosesində təlim metodlarının əsas məqsədi tələbələrin həm musiqi müəllimlərə, həm də bir-birləri ilə geniş qarşılıqlı əlaqəsi və ünsiyyəti nəticəsində konkret biliklərin əldə

edilməsindən ibarətdir. Təlim metodlarının vəzifələri tələbədə yeni bilik və vərdislərə maraq oyatmaq, mövzunu daha səmərəli mənimsəmək, sərbəst olaraq qoyulmuş məsələlər üzrə həll yollarını tapmaq, tələbələr arasında qarşılıqlı təsir əlaqəsini qurmaq, komandada iş bacarığını mənimsəmək, hər hansı bir fikrə dözümlülük göstərmək, hər birinin söz azadlığına hörmətlə yanaşmağı öyrətmək, hər bir tələbədə şəxsi fikrini və münasibətini formalaşdırmaq, professional musiqi vərdisləri formalaşdırmaq və s.

Qeyd edək ki, müasir dərs formaları, şagirdlərə dərs mövzusunı daha yaxşı dərk etmələri, öyrənmə prosesinə fəal şəkildə qatılmaları və yaradıcı potensiallarını inkişaf etdirmələri üçün geniş imkanlar yaradır. Musiqi tədrisində bu dərs formalarının istifadəsi, şagirdlərin musiqiyə olan marağını artırır və onların musiqi təhsilinin təşkilinə xidmət edir.

Beləliklə, ümumtəhsil məktəblərində musiqi tədrisində müasir dərs formalarının və təlim metodlarının, pedaqoji texnologiyaların tətbiqi, rəqəmsal musiqi proqramları və internet resurslarından istifadə, tədris prosesində fəndaxili və fənlərarası inteqrasiyaya geniş yer verilməsi, təhsil keyfiyyətinin artırılması, musiqi biliklərinin şagirdlər tərəfindən mənimsənilməsi və onların musiqi mədəniyyətinin dərinlən inkişafı üçün vacibdir. Bu yanaşma şagirdlərin gələcək musiqi həyatı və ümumi təhsil səviyyəsinə müsbət təsir göstərir və onların sosial, emosional və intellektual inkişafına əhəmiyyətli töhfə verir.

Ədəbiyyat

1. Dadaşova M. Musiqi müəlliminin hazırlığının metodikası (dərs vəsaiti). Bakı, 2010, 255 s.
2. Qasımova S. Azərbaycan musiqi ədəbiyyatı. Bakı, 2009, 245 s.
3. Qurbanəliyeva S. Şəxsiyyət və musiqi. Bakı, 2010, 160 s.
4. İsmayılova K. Musiqi müəllimliyi ixtisası üzrə peşə və şəxsi keyfiyyətlərinin formalaşdırılması // Fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı, Ü.Hacıbəyli adına BMA, Bakı, 2022, 27 s.
5. Kəngərinskaya T. Musiqi pedaqogikası. Bakı, 2009, 176 s.
6. Kərimov Y. Pedaqoji tədqiqat metodları. Bakı, 2009, 295 s.
7. Nəzərov A. Müasir təlim texnologiyaları (dərs vəsaiti). Bakı, 2012, 103 s.
8. Veysova Z. Fəal (interaktiv) təlim. Bakı, 2007, 149 s.
9. Rəcəbov O., Hidayətova F. Ümumtəhsil məktəblərində musiqi tədrisi və tərbiyəsi metodikası. Bakı, 2013, 258 s.

Saytoqrafiya:

10. Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəbləri üçün "Musiqi" fənni üzrə təhsil proqramı. Kurikulum. I-IX siniflər. URL: <https://www.arti.edu.az/Musiqi-kurikulum.pdf>
11. Azərbaycan bəstəkarları və musiqişünasları. URL: <http://abm.musiqi-dunya.az>
12. Məktəblinin Elektron Musiqi Kitabxanası. URL: <http://mk.musiqi-dunya.az>

СОВРЕМЕННЫЕ ФОРМЫ УРОКОВ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ МУЗЫКИ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ

Гасанова Саида Захид кызы

Резюме

Проведение уроков музыки в общеобразовательных школах с помощью современных методов обучения имеет большое значение с точки зрения формирования музыкальной культуры, творчества, развития художественного мышления и вкуса у школьников. В статье рассмотрены современные формы уроков, используемые при преподавании музыки в - конференция, семинар, дискуссия, ролевые игры, уроки с

использованием ИКТ, экскурсия; интерактивные методы - дебаты, мозговой штурм, групповая работа, ролевые игры, методы интеграции.

MODERN FORMS OF LESSONS USED IN TEACHING MUSIC IN SECONDARY SCHOOLS

Hasanova Saida Zakhid

Summary

Conducting music lessons with the help of modern teaching methods is of great importance in terms of the formation of musical culture, creativity, development of artistic thinking and taste in schoolchildren in secondary schools. The article discusses modern forms of lessons used in teaching music in secondary schools - conference, seminar, discussion, role-playing games, lessons using ICT, excursion; interactive methods - debates, brainstorming, group work, role-playing games, integration methods.

Rəyçi: baş müəllim Rəfibəyli L.

GDU-nun "Musiqi fənləri" kafedrasının 28 oktyabr 2024-cü il tarixli kafedra iclasın 5 sayılı protokolu

Daxil olma tarixi 28 oktyabr 2024-cü il